

‘Let it rain’: Worship music als vorm van nieuwe magie

DOOR MAARTEN WISSE

Onlangs beluisterde ik een vermoedelijk zeer populair nummer in christelijk en met name evangelicale kring: ‘Let it rain’ van Michael W. Smith. Ik was stomverbaasd, de rillingen liepen over mijn rug en ik wist in eerste instantie niet of dat nu positief of negatief was. Achteraf overheersten de bedenkingen.

Het nummer valt in drie delen uiteen, waarbij het eerste deel gelijk is aan het laatste en bestaat uit een herhaling van ‘Let it rain, let it rain. Open the floodgates of Heaven’. Het tussendeel wordt gesproken door Michael. Het is Psalm 97: 1 tot 7. Het hoogtepunt bevindt zich in de overgang tussen de psalm en het derde deel. Het psalmcitaat eindigt met: ‘The Heavens proclaim His righteousness. And all peoples will see His Glory’ waarop het publiek begint te juichen en te schreeuwen en Michael ze voorgaat met: ‘We want to see Your Glory, God! Do you want to see His Glory? Lift your voices, lift your hands!’ Het geschreeuw bereikt een hoogtepunt en wordt

gevolgd door een extatisch ‘Let it rain, let it rain...’

Het nummer is live opgenomen. Dat is essentieel voor het effect dat beoogd wordt. Je zou dit niet in een studio kunnen opnemen. Het publiek is medebepalend voor het effect. Zonder twijfel is het een zeer knap gecomponeerd stuk muziek, juist in de combinatie van tekst, ritueel en muziek.

Godsverschijning

Wat gebeurt hier, theologisch en als religieuze verschijnsel? Er wordt een godsverschijning (technisch: epifanie) gearrangeerd. Door middel van een ritueel wordt God ‘tevoorschijn getoverd’. Dat was het dat mij de rillingen over mijn rug bezorgde. De positieve rillingen hadden te maken met de context waarin dat gebeurt. In de jaren negentig kwam het ene na het andere boek uit rond het thema ‘godsverversing’. God is afwezig, wordt niet meer ervaren. In de theologie en filosofie wordt nog steeds geschreven en gesproken over de ‘dood van God’. Hier zag ik een manier van geloven waarbinnen dat spreken over de dood van God volstrekt achterhaald is. God wordt ervaren. God is springlevend voor jonge christenen van vandaag en de muzikale inkadering maakt dat voelbaar en ervaarbaar. Een godsverschijning is ook in de eenentwintigste eeuw mogelijk. Geweldig!

Tegelijk hadden de rillingen ook met aarzelingen en kritiek te maken. Ik heb het nummer verschillende keren gedraaid op een goede installatie en met een flink volume, zodat je iets meekrijgt van de live-ervaring die aanwezig gehad moeten hebben. En elke keer kwamen die rillingen terug. Het probleem zit hem in het aspect van ‘arrangement’. God verschijnt niet spontaan, maar wordt opgeroepen, tot en met het gebruik van rituele handelingen toe: ‘Do you want to see His Glory? Lift your voices, lift your hands!’ Het is een gewaagde vergelijking, maar denk eens aan een Afrikaanse priester die rituele bewegingen maakt om de geesten op te roepen, of iets minder gewaagd, aan glaasje draaien. Laat ik een paar theologische aspecten noemen die met dat aspect van arrangement te maken hebben.

* **Genade** – Allereerst de leer van de genade en de daarmee verbonden vrijheid van God. Gods verschijning of aanwezigheid is in de christelijke en zeker de gereformeerde traditie iets dat nooit opgeroepen kan worden. Iets van God ervaren is een genadegave die ons ongedacht overkomt. De Reformatie houdt dit punt juist staande in het ‘alleen uit genade’ (*sola gratia*) dat alles te maken heeft met de afwijzing van de rooms-katholieke viering van het avondmaal. In de mis is een element van ‘magie’ aanwezig, omdat de priester door het uitspreken

van de instellingswoorden als het ware ‘automatisch’ brood en wijn in het lichaam en bloed van Christus verandert. Niet de priester, maar de Geest is het die Christus werkelijk tegenwoordig laat zijn in de tekenen van brood en wijn. De Geest echter laat zich niet controleren door menselijke handelingen.

Het aspect van arrangement heeft ook alles te maken met de gedachte van de vrije wil van de mens, die door de evangelicale theologie en spiritualiteit heenloopt. In allerlei evangelicale spiritualiteit – bidden bijvoorbeeld – zit een element van afhankelijkheid van God van de mens. Wij moeten handelen, anders kan God niet handelen, maar als wij handelen in geloof dan moet God ook wel handelen. Zo ook hier: God verschijnt feitelijk op commando.

* **Magie** – Dat laatste: God moet handelen als wij handelen, geeft sommige evangelicale spiritualiteit een magische trek. Magie kun je technisch definiëren als het uitvoeren van rituele handelingen vanuit de gedachte dat daarmee bovennatuurlijke zaken kunnen worden beïnvloed of zelfs dwingend gerealiseerd. Ik ben me af gaan vragen of ergens in het Oude of Nieuwe Testament de aanwezigheid of het spreken van God opgeroepen wordt. Ik kan geen voorbeelden bedenken. Denk bijvoorbeeld aan het verhaal van Bileam, waar Bileam dat graag wilde maar het niet voor elkaar kreeg. Bileam wordt vervolgens keihard geconfronteerd met de vrije openbaring van de God van Israël.

* **Heiligheid van God** – Tenslotte het aspect van de heiligheid van God. Als je theologisch nadenkt over de motieven waarom een godsverschijning in de Bijbel niet opgeroepen kan worden, kom je bij de heiligheid van God: niemand zal God zien en leven. Er zijn godsverschijningen in de Bijbel, denk aan Exodus 24, maar de reactie van de aanwezigen is daar bepaald niet ‘Yea, we want to see Him!’ maar vrees en beven.

Ook dat zegt weer iets over evangelicale theologie en spiritualiteit: de vergeving die wij in Jezus’ dood en opstanding deelachtig zijn, is blijkbaar zó absoluut en vanzelfsprekend dat een godsverschijning die in de traditionele theologie alleen in de hemel of aan het einde der tijden mogelijk is, omdat de gelovigen dan zondeeloos zijn, nu al in het hier en nu beleefd kan worden. In die zin is evangelicale spiritualiteit heel modern. De toorn van God en de vrees voor de heiligheid van God staat er onder druk. Dat is des te merkwaardiger als je bedenkt dat de heiligheid van God in aanbiddingsmuziek juist wel een heel belangrijke rol speelt, ook in andere nummers van Michael Smith. Blijkbaar krijgt die heiligheid een andere invulling dan in de christelijke traditie.

Overdreven

Heb ik niet overdreven? God wordt toch niet echt zichtbaar gemaakt tijdens concerten van Michael W. Smith? De aanwezigen bidden God gewoon om in hun midden aanwezig te zijn. Ik denk niet dat ik overdrijf. In de eerste plaats: draai het nummer. Niet alleen de tekst telt,

maar ook wat er in de performance gebeurt. Dit nummer staat ook niet op zichzelf. Het ‘mantrische’ (continue herhaling van een korte tekst) van veel opwerkingsliederen en de extase die met veel popmuziek in het algemeen verbonden is, zijn een ideale voedingsbodem voor een poging tot manipulatie van het bovennatuurlijke.

In de tweede plaats is, zoals ik hierboven al heb aangegeven, de gedachte van het organiseren van Gods aanwezigheid of handelen bepaald niet vreemd aan een evangelicale spiritualiteit, bijvoorbeeld in verband met gebed of bevrijding en genezing.

Overigens ben ik ook niet de enige die zich zorgen maakt over een ‘magische’ tendens in evangelicale aanbiddingsmuziek en erediens. In 2002 publiceerde Michael Horton een boek getiteld *A Better Way: Rediscovering The Drama Of God-Centered Worship* (Grand Rapids: Eerdmans), waarin hij niet aarzelt allerlei verschijnselen in evangelical worship ‘heidens’ te noemen. Aan de andere kant zijn er ook weer theologen en filosofen die dit magische juist positief waarderen. Toen ik een paar jaar geleden met James K.A. Smith, filosoof aan Calvin College, sprak, vertelde hij mij dat hij de worship music in zijn traditie hoe langer hoe meer als een sacrament ging zien waarin de reële aanwezigheid van God gestalte krijgt zoals in de rooms-katholieke eucharistie. Toen ik ‘Let it rain’ hoorde, moest ik daaraan denken.

Dus God was daar niet?

Magie, beïnvloeding van God. Dat is dus wel duidelijk, hè, dat ‘kan niks wezen’! Bij verschillende mensen waarmee ik het over het nummer had, kwam deze reactie boven. Heidens is het, duivels misschien wel. Daar verschijnt dus niet God, maar de duivel.

Zo simpel ligt het niet. God kan ook met een kromme stok rechte slagen doen en dat moet ook wel, want volmaakt rechte stokken zijn er niet! Natuurlijk is dat geen excuus om een kromme stok te zijn, maar het betekent wel dat je elkaar nooit zomaar gelovig de maat kunt nemen en veroordelen. Gelovigen en theologen hebben geen andere middelen om elkaar te overtuigen dan met elkaar in gesprek te gaan en argumenten aan te dragen. Het label ‘duivels’, ‘God is daar niet aanwezig’, ‘geen christen’ is niet bevorderend voor het gesprek.

Ik zou het liever zo willen zeggen: evangelicalen en pinkstergelovigen weten op een vaak heel aansprekende manier mensen met het christelijke geloof in aanraking te brengen. Ze doen dat op een manier die heel dicht bij de hedendaagse cultuur staat, een cultuur waarin allerlei vormen van modern heidendom opkomen. Het nummer van Smith laat het risico daarvan zien: dat je zo dicht bij het hedendaagse levensgevoel komt te staan, dat je er deel van wordt. Israël en de christelijke gemeente hebben altijd met dat risico geworsteld en zullen dat blijven doen, omdat de behoefte aan het zelf kunnen organiseren van Gods aanwezigheid diepgeworteld is in onze menselijke natuur

FOTO NEDERLANDS DAGBLAD / JACO KLAMER